

Миленко Ђурчић¹
Универзитет у Источном Сарајеву
Педагошки факултет Бијељина

дои 10.7251/NSK1701019C
удк 582.689.2(497.6-751.3)
Оригинални научни рад

ЗАШТИТА РЕБРАТИЦЕ (*HOTTONIA PALUSTRIS* L.) У МОЧВАРИ ГРОМИЖЕЉ

Апстракт: Водена јагорчевина, ребратица, жабљи љиљан из фамилије *Primulaceae*, крајње угрожен таксон, идентификован је у мочвари Громижељ у атару Великог Села код Бијељине. Читаве површине плавне зоне мочваре обрасле су овом терестричном вишегодишњом биљком са пузећим коријеном. Ребратица је веома важна индикаторска врста мочварне вегетације. *Hottonia palustris* треба под хитну заштиту у мочвари Громижељ јер је већ у Србији крајње угрожен таксон (CR), у Бугарској је ишчезао (EX), у Словенији, Италији, Румунији и БиХ је у категорији рањивог (VU), а у Мађарској ријетког (R) таксона.

Hottonia palustris за флору РС први пут је регистрована у децембру 2008. год у Лакетића виру у Громижељу. Уписана је на Прелиминарну црвену листу БиХ, као рањива врста према IUCN категоризацији. Треба покренути процедуру уписа ове врсте за флору Републике Српске.

Кључне речи: ребратица, мочвара, индикаторска врста, угрожен таксон

Увод

Недалеко од Бијељине, у непосредној близини ушћа ријека Саве и Дрине у сјевероисточном дијелу БиХ, познатијем као Семберија, у атару мјеста Велико Село налази се депресија која по свим карактерима представља једну низијску тресаву, дужине око 100 m и ширине око 40 m. Испуњена је водом максималне дубине 3-4 m, гдје се на двије локације констатују подземни извори који пуне депресију свјежом водом.

Неотектонске депресије образују се послије отицања палудиских језера на дну Панонског базена када се вршило диференцијално размицање блокова, а чије је дно захваћено сталним и повременим замочваривањем и формирањем тресава. Познато је да су на дну Панонског базена сконцентрисане неке од великих ријека попут ријеке Саве и доњег тока ријеке Дрине, чији токови у алувијалним равнинама на различите начине граде корита у облику рукаваца и меандара који током времена прерастају у мртваје са тресетиштем (Tešić et al., 1979). Мочвару

¹ ljekobilje@teol.net

Громижељ геоморфолошки гледано можемо сврстати у инудациону раван алувијума ријеке Дрине.

Управо *Hottonia palustris* насељава станишта као што је Лакетића вир у мочвари Громижељ, односно улази у састав мочварне вегетације у оквиру шума из класе *Alnetea glutinosae*. У овом станишту које припада споротекућим или стајаћим водама гради монодоминантну заједницу *Hottonietum palustris*. Ребратица захтијева сјеновита, водом покривена, влажна или муљевита станишта, умјерено снабђевена хранљивим материјама и сиромашна кречом. Индикатор је мезотрофних вода. Распрострањена је у скоро свим државама Европе осим Грчке, Шпаније и Португалије.

Таксономска и фитогеографска припадност

Интеракција *Takson Hottonia* припада олиготипском реликтном роду који обухвата још и викарну сјеверноамеричку врсту *Hottonia inflata*. Ове удаљене филогенетске везе указују на реликтност врсте, односно на њену припадност елементима аркто-терцијарне акватичне флоре. Данас је она елемент азоналне водене вегетације у умјереној средњеевропској клими, избјегавајући екстремне крајњег сјевера и Медитерана. С обзиром да као хидрофита насељава станишта која постепено нестају због предузетих хидромелирационих мјера, ова биљка је постала природна ријеткост, те је због тога посебна и важна за очување специјског диверзитета наше флоре (Petronić et al., 2009).

Опис таксона

Ребратица је водена вишегодишња биљка са пузећим корјеном (слика 1). Стабљика може достићи висину до 1 m која је при основи разграната лебдећи у води као флотантна биљка. Ваљкаста је и пршљенаста. Са пршљенова полазе бројни, дуги, бијели адвентивни корјенчићи покривени бијелим чекињастим и црвенкастим жлезданим длакама и перасто дијељени листови који подсећају на чешљеве.

Слика 1. Пузећи коријен ребратице

Листови су веома њжни, спирално распоређени, двоструко перасти. Режњевии линеарни, потопљени и пливајући. Цваст терминална, гроздаста из 3-9 цвјетних пршљенова изнад воде. Цвјетови могу бити бијели, рјеђе свијетлоружичасти (слика 2). Чашница исте дужине као цијев крунице, дубоко режњевита. Плод многосјемена чаура која пуца по средини. Сјеме мркоцрне боје. Цвјета од маја до јула.

Слика 2. Цвјетови ребратице

Бројност популације у Лакетића виру

С обзиром да је Лакетића вир за сада једино регистровано станиште *Hottonia palustris* у Републици Српској њена бројност се процјењује на неколико стотина репродуктивно способних примјерака (Stanković, M., Ćurčić, M., 2009, 2010). Ово налазиште не указује на њено ширење, јер ова врста се налази у фази повлачења усљед све интензивнијег уништавања водених и мочварних станишта. Последњих година хидромелиоративни радови на подручју Семберије су допринијели да током љетних мјесеци недостаје вода у мочвари Громижељ што је угрожавајући фактор за опстанак ове прелијепе декоративне биљке. Током јесени када је мочвара богатија водом она се бори да преживи. Бројност њених популација зависиће од очувања ових станишта од стране човјека. Укупна бројност свих субпопулација ребратице у Србији се процјењује на нешто више од 1000 репродуктивно способних јединки. На основу ових података може се закључити да је њена бројност и у Србији веома угрожена (Butorac, B., 1999).

Закључак

Hottonia palustris је у Босни и Херцеговини у категорији рањивог (VU) таксона (Šilić, 1996).

Ова врста се налази у фази повлачења усљед све интензивнијег уништавања водених и мочварних станишта или пак деградације и убрзане еутрофикације вода.

Ова хидрофита за флору Републике Српске први пут је регистрована у Лакетића виру у мочвари Громижељ у атару Велино Село на територији општине Бијељина. Уписана је на Прелиминарну црвену листу БиХ као рањива врста према IUCN категоризацији. Што прије треба покренути процедуру уписа ове врсте за флору Републике Српске. Такође треба што прије зауставити дјеловање негативних фактора кроз хидромелиорационе захвате који нису у функцији очувања и заштите мочварних станишта којих је све мање.

Литература

- Butorac, B. (1999). Krajnje ugroženi takson *Hottonia palustris* L. (Fam. Primulaceae) in Stevanović, V. Crvena knjiga flore Srbije I – Išcezli i krajnje ugroženi taksoni. Beograd: Zavod za zaštitu flore Srbije.
- Petronić et al. (2009). Ugrožene i rijetke biljne i životinjske vrste močvare Gromiželj, Četvrta regionalna konferencija o integralnoj zaštiti - Procjena potreba i prioriteta u zaštiti kulturnog i prirodnog nasleđa. Banja Luka.

- Šilić, Č. (1996). Pregledna lista vaskularnih biljaka za Crvenu knjigu BiH. Glas. Zemaljski muzej BiH. Sarajevo.
- Stanković, M., Ćurčić, M. (2009). Rezultati preliminarnih faunističko-florističkih istraživanja lokaliteta Gromiželj (Velino Selo, Bijeljina, RS-BiH), Zbornik radova sa Naučnog skupa Filozofskog fakulteta u Istočnom Sarajevu.
- Stanković, M., Ćurčić, M. (2010). Review species diversity special nature reserve Gromiželj (Velino Selo, Bijeljina, RS, BiH). Zbornik EKOIST 10 sa Naučnog skupa sa međunarodnim učešćem. Apatin.
- Tešić et al. (1979). Tresave Srbije. Zbornik radova Geografskog instituta "Jovan Cvijić", knjiga 31. Beograd.

Milenko Ćurčić

PROTECTION PALUSTRIS (HOTTONIA PALUSTRIS L.) IN THE SWAMP GROMIŽELJ

Summary

The aqueous primrose, Water Violet, frog lily of the family Primulaceae, extremely compromised taxon, was identified in the area of the bog in Gromiželj Velino Selo near Bijeljina. Entire area flood zone swamps are covered with the terrestrial perennial herb with creeping roots. Water Violet is a very important indicator species of wetland vegetation. Hottonia palustris be under the immediate protection of the swamp Gromiželj because it is already in Serbia extremely endangered taxon (CR) in Bulgaria has disappeared (EX), in Slovenia, Italy, Romania and Bosnia and Herzegovina in the category of vulnerable (VU), and in Hungary rare (R) taxa.

Hottonia palustris flora RS was first registered in December 2008 in Laketić source in Gromiželj. Is on the Preliminary Red List of BiH, as a vulnerable species according to the IUCN categorization. You must start the procedure of registration of this species for the flora of the Republic of Srpska.

Key words: Water Violet, wetlands, indicator species, endangered taxa